

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISH

Karimov Baxodirjon Valijon o'g'li

Andijon Yuridik texnikumi 1-kurs talabasi tel: 935119848

Annotatsiya: Ushbu tezisda korrupsiyaga qarshi kurashishning nazariy asoslari va amaliy mexanizmlari tahlil qilinadi. Korrupsiya davlat rivojlanishi va jamiyat taraqqiyotiga to'sqinlik qiluvchi asosiy omillardan biri sifatida ko'rib chiqiladi. Ishda korrupsiyaning turlari, uning iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy oqibatlari yoritib berilgan. Shuningdek, tezisda korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish bo'yicha xalqaro tajriba o'rganilib, O'zbekistonda bu borada amalga oshirilayotgan institutsional va huquqiy islohotlarga alohida e'tibor qaratiladi. Xususan, shaffoflikni oshirish, davlat xizmatlarini raqamlashtirish, jamoatchilik nazoratini kuchaytirish va korrupsiyaga qarshi komplayens tizimini joriy etish kabi chora-tadbirlar samaradorligi baholanadi.

Kalit so'zlar: korrupsiya, korrupsiyaga qarshi kurashish, shaffoflik, raqamlashtirish, huquqiy islohotlar, komplayens, jamoatchilik nazorati.

Korrupsiya, bu bugungi global jamiyatning eng jiddiy va dolzarb muammolaridan biri bo'lib, har qanday davlatning barqaror iqtisodiy rivojlanishiga, ijtimoiy adolat tamoyillariga va siyosiy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi asosiy to'siq hisoblanadi. U davlat institutlariga bo'lgan ishonchni tubdan susaytiradi, sarmoyaviy muhitni yomonlashtiradi va pirovardida, fuqarolarning farovonligiga bevosita tahdid soladi. Shu boisdan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan Konvensiyalar hamda jahonning yetakchi davlatlari tajribasi shuni ko'rsatadiki, korrupsiyaga qarshi kurashish har bir hukumatning ustuvor vazifasi bo'lishi lozim.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar jarayonida korrupsiyaga qarshi murossasiz kurashish davlat siyosatining eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Bu yo'nalishda O'zbekiston Respublikasining "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonunining qabul qilinishi hamda Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi faoliyatining yo'lga qo'yilishi muhim huquqiy va institutsional qadam bo'ldi.

Ushbu tezisning asosiy maqsadi – korrupsiyaga qarshi kurashishning zamonaviy nazariy asoslarini tahlil qilish, xalqaro tajribalarni o'rganish hamda O'zbekistonda bu borada olib borilayotgan kompleks huquqiy va institutsional choralarning samaradorligini baholashdan iborat.

Tezisning asosiy vazifalari etib quyidagilar belgilangan: korrupsiyaning kelib chiqish sabablari va shakllarini aniqlash; davlat xizmatlariga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish orqali shaffoflikni oshirish yo'llarini tahlil qilish; jamoatchilik nazorati mexanizmlarini kuchaytirishning ahamiyatini ko'rsatish; hamda korrupsiyaning oldini olish bo'yicha asoslangan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

1. Korrupsiyaning nazariy asoslari va shakllari

Korrupsiya, ilmiy nuqtai nazardan, mansab vakolatidan shaxsiy manfaatlarni ko'zlab foydalanish deb tushuniladi. Uning asosiy shakllari – pora olish (bribe), tanish-bilishchilik (nepotizm) va davlat mulkini o'zlashtirish (embezzlement) hisoblanadi. Korrupsiyaning tarqalishiga xizmat ko'rsatish jarayonlarining murakkabligi, maoshlarning pastligi va tizimda mas'uliyatsizlikning yuqoriligi kabi omillar sabab bo'ladi. Korrupsiya iqtisodiy o'sishni sekinlashtiradi, byudjet mablag'larining maqsadli ishlatilishiga to'sqinlik qiladi va jamiyatda sinfiy tengsizlikni kuchaytiradi. Shu sababli, unga qarshi kurashish nafaqat jazoni kuchaytirish, balki korrupsiyaga yo'l qo'yuvchi sabablarni bartaraf etishga e'tibor qaratishni talab etadi.

2. O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashishning institutsional mexanizmlari

O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashish tizimi "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonunga va 2020-yilda tashkil etilgan Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi faoliyatiga asoslanadi. Agentlik, asosan, tizimli tahlil qilish, korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash va davlat organlarida komplayens (Compliance) nazorat tizimlarini joriy etish orqali faoliyat yuritadi. Muhim amaliy choralar sifatida davlat xaridlari shaffofligini oshirish va mansabdor shaxslarning daromadlarini deklaratsiya qilish tizimini joriy etishni ko'rsatish mumkin. Ushbu institutsional islohotlarning muvaffaqiyati ularning uzluksizligi, barcha bo'g'inlarda amalga oshirilishi va korrupsiyaga oid xabarlarni beruvchilarni himoya qilish mexanizmlarining mustahkamlanishiga bog'liq.

3. Shaffoflik, raqamlashtirish va xalqaro tajriba

Korrupsiyani oldini olishning eng samarali usullaridan biri – davlat xizmatlarini raqamlashtirish (elektron hukumat) orqali inson omilini kamaytirishdir. "Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali" (YaIDXP) orqali ko'rsatilayotgan xizmatlar korrupsiyaviy holatlarni keskin kamaytirmoqda. Xalqaro tajriba (masalan, Singapur, Gruziya tajribalari) shuni ko'rsatadiki, korrupsiyaga qarshi samarali kurashish shaffoflik (davlat budjeti va qarorlarining ochiqligi), jamoatchilik nazoratini (OAV va NNTlar roli) kuchaytirish hamda davlat xizmatchilarining ijtimoiy kafolatlarini mustahkamlash bilan chambarchas bog'liq. Korrupsiyaga qarshi kurashish doimiy jarayon bo'lib, u jamiyatning barcha a'zolarini, shu jumladan, fuqarolik jamiyati institutlarini ham qamrab olishi lozim.

Ushbu tezis korrupsiyaga qarshi kurashishning nazariy asoslari, O'zbekistondagi institutsional mexanizmlari va xalqaro tajriba asosida samarali preventiv choralarini chuqur tahlil qildi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, korrupsiya nafaqat iqtisodiyotga zarar yetkazuvchi, balki ijtimoiy adolat va davlatga bo'lgan ishonchni susaytiruvchi kompleks muammo ekanligi tasdiqlandi. O'zbekistonda Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligining tashkil etilishi, "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonunning qabul qilinishi va davlat xizmatlarini raqamlashtirish bo'yicha olib borilayotgan ishlar tizimli kurashning mustahkam asosini yaratdi.

Shunga asosanib, korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurash samaradorligini oshirish bo'yicha quyidagi amaliy tavsiyalar ilgari suriladi:

Jamoatchilik nazoratini kuchaytirish: OAV va fuqarolik jamiyati institutlariga davlat xaridlari va byudjet ijrosi kabi sohalarda to'liq, erkin nazorat qilish imkoniyatlarini kengaytirish.

Huquqiy ongni oshirish: Aholining korrupsiyaga nisbatan murosasizligini shakllantirish va xodimlarning huquqiy savodxonligini doimiy ravishda oshirib borish.

Deklaratsiyalash tizimining shaffofligi: Mansabdor shaxslarning mulkiy holati va daromadlari deklaratsiyasini keng jamoatchilik nazorati ostiga olish mexanizmini to'liq ishga tushirish.

Xodimlar ijtimoiy kafolatini mustahkamlash: Davlat xizmatchilarining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish va ularning ish haqqini mehnat bozoridagi talablarga mos ravishda oshirib borish, bu orqali korrupsiyaviy motivatsiyalarni kamaytirish.

Xulosa qilib aytganda, korrupsiyaga qarshi muvaffaqiyatli kurashish – bu bir martalik kompaniya emas, balki uzluksiz, kompleks va barcha jamiyat a'zolarini birlashtiruvchi strategik jarayondir. Bu yo'nalishdagi barcha sa'y-harakatlar O'zbekistonda adolatli, ochiq va shaffof davlat boshqaruvini shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T.: "Adolat", 2023. – 96 b. (Yangi tahrir).
2. O'zbekiston Respublikasining 2017 yil 3 yanvardagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-419-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 29 iyundagi "O'zbekiston Respublikasida Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni. PF-6013-son.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. PF-60-son.
5. Karimov, A. Korrupsiyaga qarshi kurashishning nazariy-huquqiy asoslari. Monografiya. – T.: , 2023. – 280 b.
6. Rustamov, B. I. Huquq va jamiyat: Korrupsiyaviy xavf-xatarlar tahlili. Darslik. – T.: [Nashriyot nomi], 2022. – 350 b.
7. Saidov, M. Davlat boshqaruvi va shaffoflik masalalari. Ilmiy maqolalar to'plami. – T.: 2021. – 180 b.